

Sessió “Els Mapes de la Guerra Civil”

Assignatura: Grans temes de la història

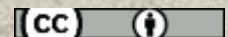
22 de novembre de 2019

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Biblioteques

Cartoteca General

Presentació de la Cartoteca

Catàleg de la Cartoteca:

<http://www.bib.uab.cat/cartoteca/c9/996.htm>

Guia del servei: <http://ddd.uab.cat/record/29874>

Guia del catàleg: <http://ddd.uab.cat/record/30107>

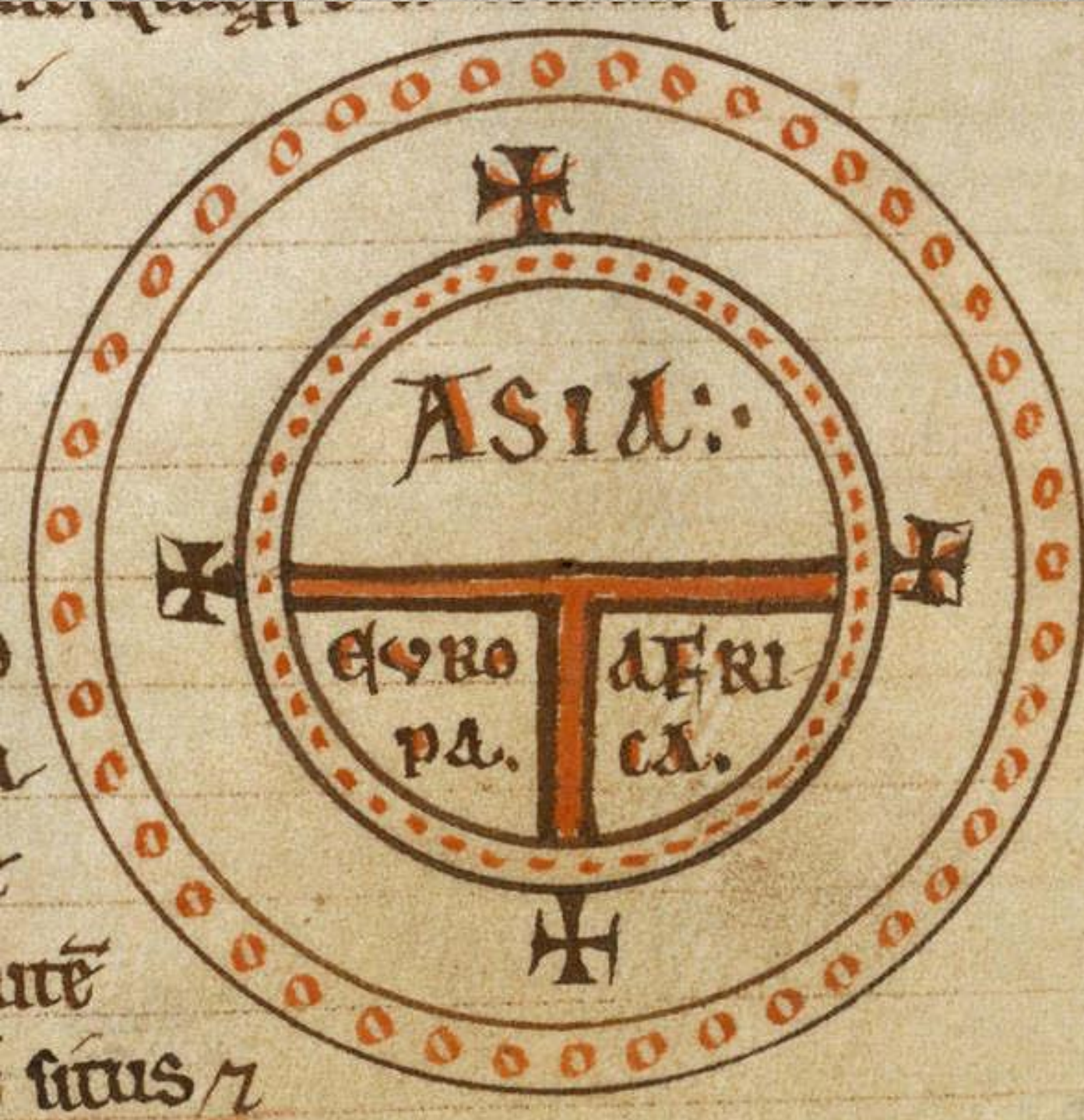
Presentació de la sessió

Objectius i justificació:

- Els escenaris de la història: representació per excel·lència de l'espai → el mapa
- Altres aspectes no lligats únicament a l'espai i que condicionen la seva lectura:
 - Representació de les idees: diferents visions del món (religió, cultura)
 - Representació del poder: estats, fronteres, minories
 - Altres tipus d'interessos

Ptolomeu, any 150

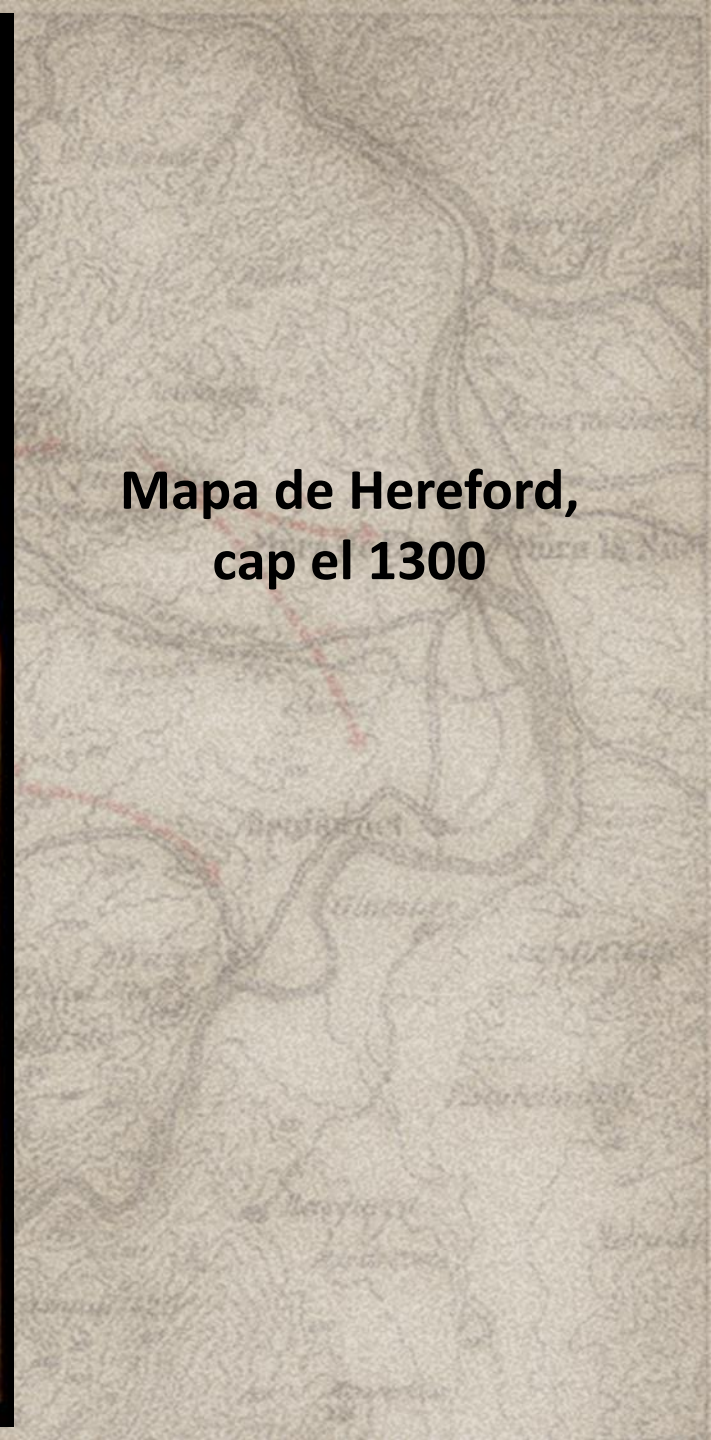

Mapamundi
en T-0

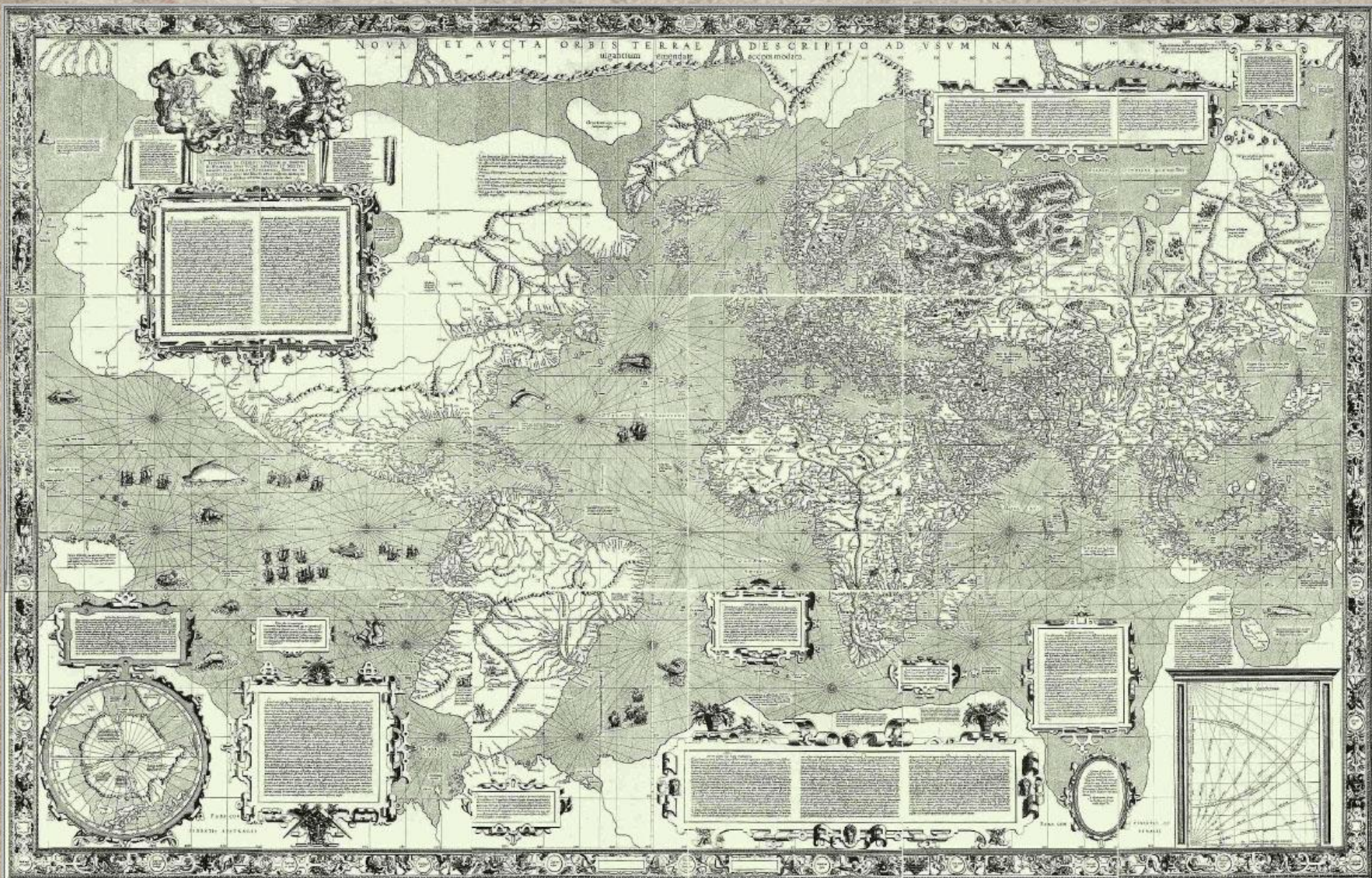
Sant Isidor
de Sevilla,
any 636

**Mapa de Hereford,
cap el 1300**

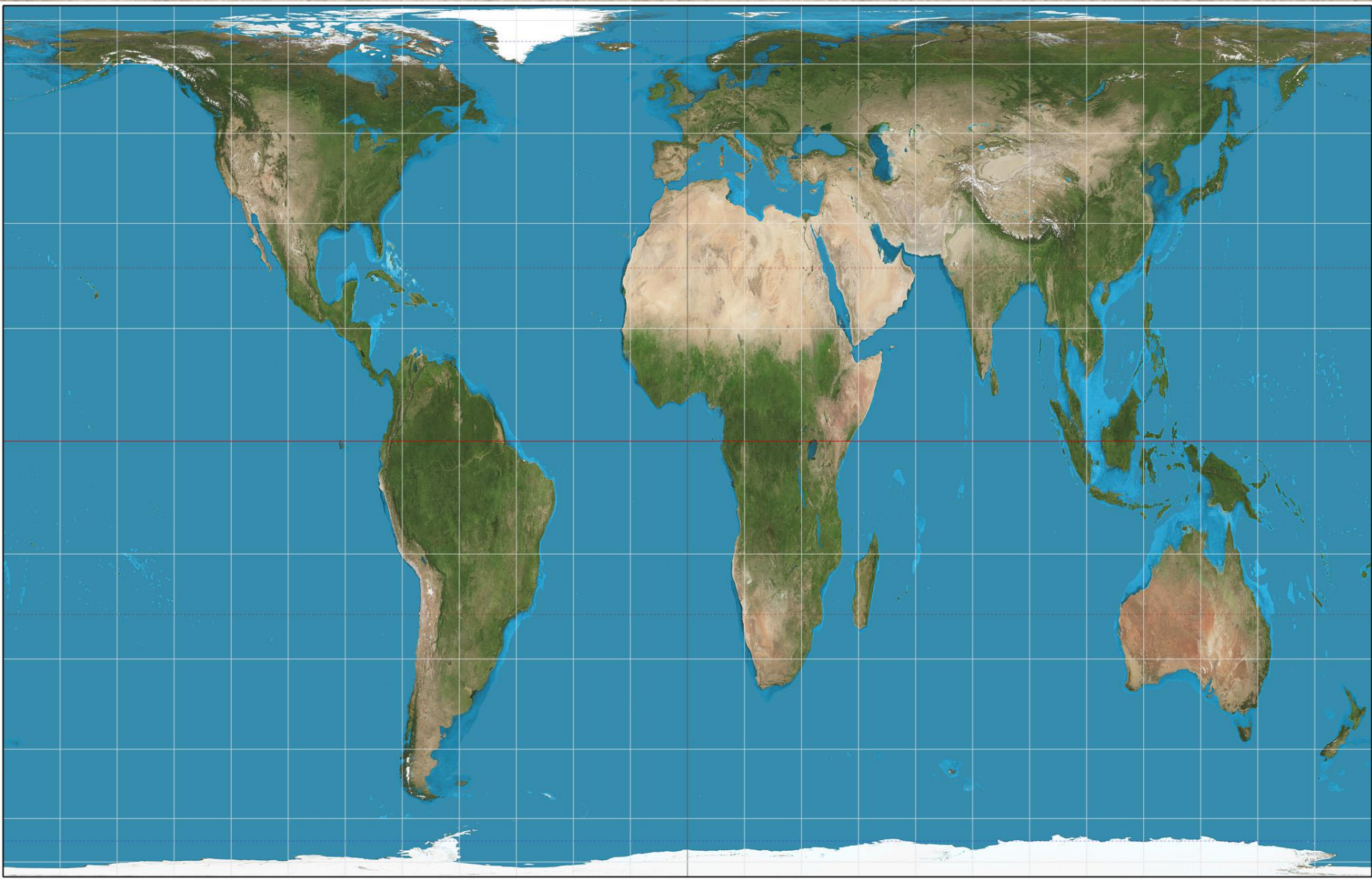
Mapamundi de Mercator, 1569

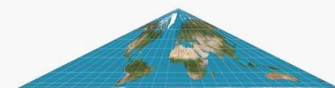
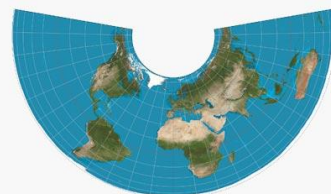
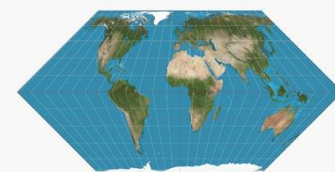
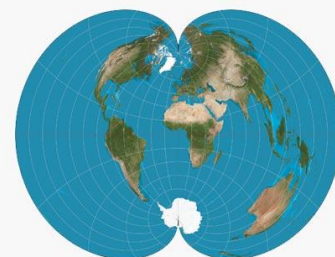
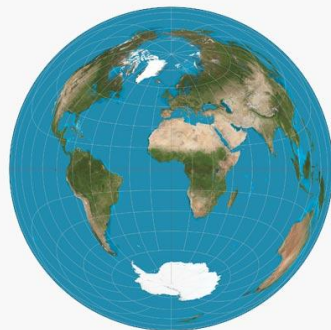
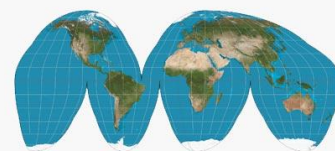
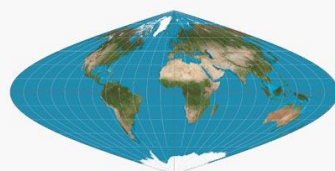

Projecció Mercator

Projecció Gall-Peters

Cap projecció pot passar una esfera (la terra) a un pla (el mapa) sense provocar deformacions:

- les projeccions **equivalents** conserven les proporcions entre les superfícies, però deformen angles i distàncies
- les projeccions **equidistants** conserven les distàncies, però deformen angles i superfícies
- les projeccions **conformes** conserven els angles, però deformen distàncies i superfícies

Altres qüestions de caire sociocultural:

- centralitat en el mapa
- orientació nord-sud en el mapa

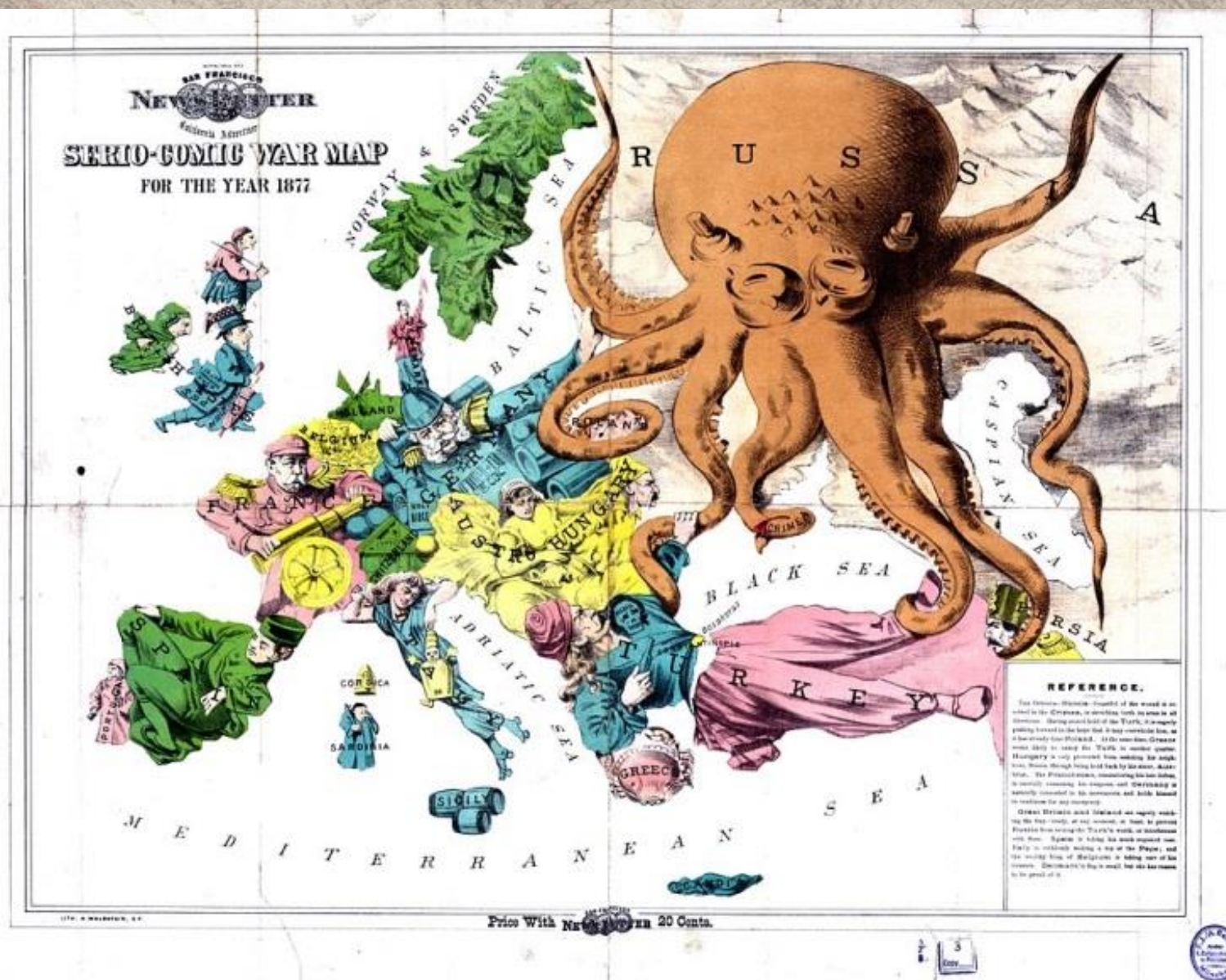

 經典桌面資源站
WWW.JYONGSAI.CITY.ZDH

Mapa com a propaganda política

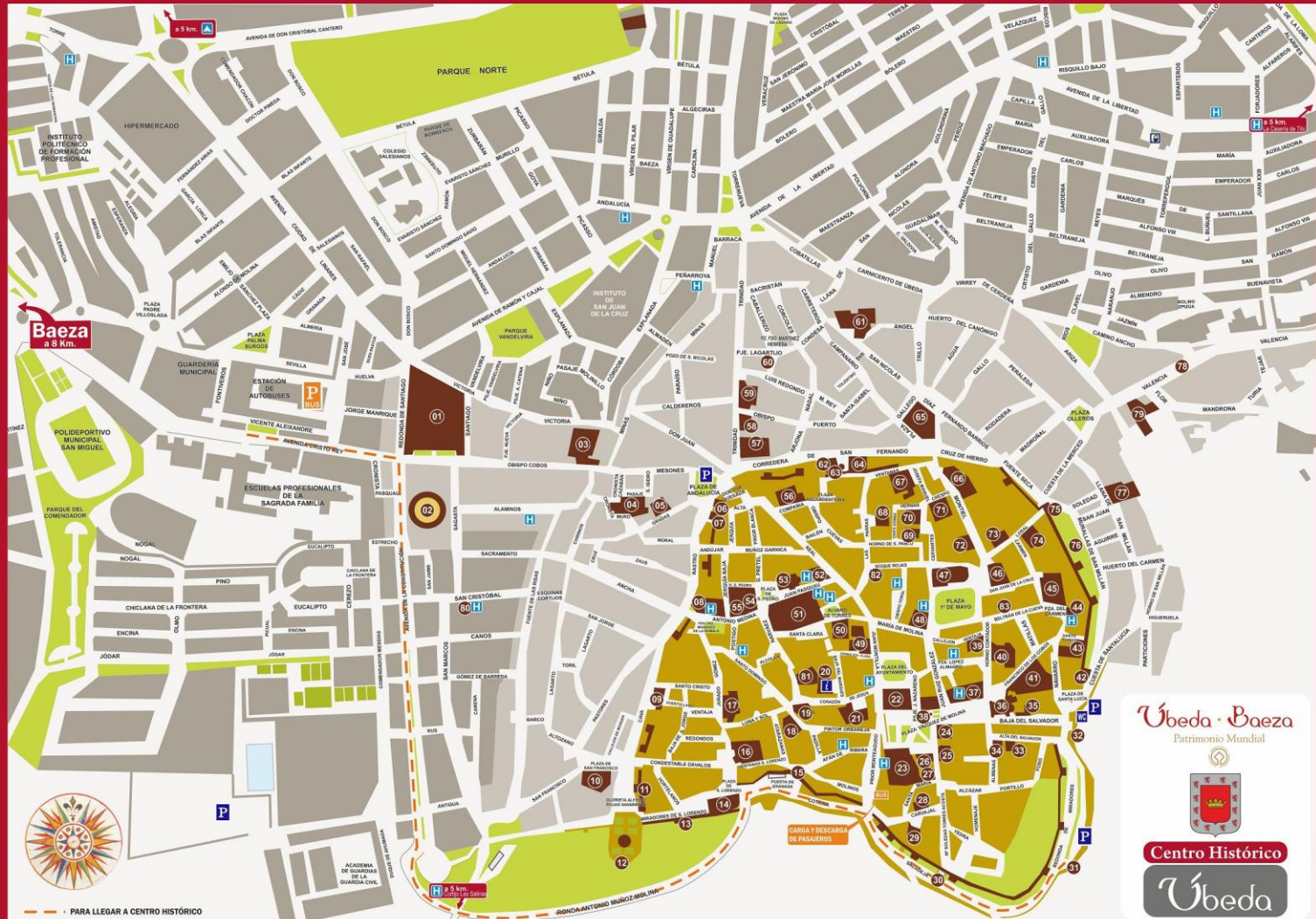

Mapa com a
propaganda
política

Mapa turístico d'Úbeda

MONUMENTOS Y LUGARES DE INTERÉS

01. Hospital de Santiago (s. XVI)
02. Plaza de Toros (s. XIX)
03. Antiguo Convento de la Victoria (s. XVI - XVII)
04. Iglesia de San Isidro (s. XVI)
05. Portada Plateresca calle Gradás (s. XVI)
06. Torre del Reloj (s. XIII - XVI)
07. Antiguos Carnicerías (s. XIX)
08. Palacio del Marqués de la Rambla (s. XVI)
09. Torreón Portillo del Santo Cristo (s. IX - XV)
10. Antiguo Convento San Francisco
11. Muralla y Torreones de la Cava (s. IX - XV)
12. Mirador del Alférez Rojas
13. Miradores de San Lorenzo
14. Iglesia de San Lorenzo (s. XVI)
15. Puerta de Granada (s. XV)
16. Casa de las Torres (s. XVI)
17. Palacio de los Medinilla (s. XVII)
18. Casa de los Morales (s. XVII)
19. Iglesia de Santo Domingo (s. XV - XVII)
20. Palacio del Marqués de Contadero (s. XVIII)
21. Casa de Juan de Valencia (s. XVI)
22. Palacio de Juan Vázquez de Molina (s. XVI)
23. Iglesia de Santa María de los Reales Alcázares (s. XIII - XIX)
24. Antiguo Pósito (s. XVI - XVIII)
25. Palacio del Marqués de Mancera (s. XVI - XVII)
26. Cárcel del Obispo (s. XVI)
27. Casa Judía
28. Casa de la Plaza de Carvajal (s. XVI)
29. Casa de los Carvajales (s. XVI - XVII)
30. Fuente de la Saludeja
31. Redonda de Miradores
32. Miradores de Santa Lucía
33. Casa Calle Alta del Salvador (s. XV)
34. Casa Calle Alta del Salvador (s. XVI - XVII)
35. Hospital de los Honrados y Venerables Viejos del Salvador (s. XVI)
36. Santa Capilla del Salvador (s. XVI)
37. Palacio del Dean Ortega (s. XVI)
38. Fuente Renacentista (s. XVI)
39. Casa de los Salvajes (s. XVI)
40. Palacio de los Manuales (s. XVII)
41. Palacio de Francisco de los Cobos (s. XVI)
42. Puerta de Santa Lucía (s. XV)
43. Casas Judías (s. XV)
44. Casa del Blamuelillo (s. XV - XVI)
45. Convento de San Miguel y Oratorio San Juan de la Cruz (s. XVII)
46. Antiguo Convento de San Andrés (s. XVI)
47. Iglesia de San Pablo (s. XIII - XVIII)
48. Antiguas Casas Consistoriales (s. XVI - XVII)
49. Palacio Vela de los Cobos (s. XVI)
50. Palacio Anguila-Medina (s. XVI - XVII)
51. Convento de Santa Clara (s. XIII - XVI)
52. Palacio Condes de Gudián (s. XVII)
53. Iglesia de San Pedro (s. XIII - XVII)
54. Palacio de los Orozco (s. XIX)
55. Mansión C/ Antonio Medina (s. XIX)
56. Casa de la Compañía de Jesús (s. XVIII)
57. Iglesia de la Santísima Trinidad (s. XVIII)
58. Edificio de Correos y Telégrafos
59. Palacio de los Bussianos (s. XVI)
60. Portada del Caballero Ortega
61. Iglesia de San Nicolás Bari (s. XIV - XVI)
62. Antiguo Casino (s. XIX)
63. Torre Octogonal (s. XIII - XV)
64. Casa de la Tercia (s. XVII)
65. Mercado de Abastos (s. XX)
66. Convento de la Concepción (s. XVII)
67. Casa de los Cuevas (s. XV - XVIII)
68. Palacio de los Porcelos (s. XVII)
69. Casa Mudéjar- Museo Arqueológico (s. XIV - XV)
70. Casa Solariega Calle Hernán Crespo (s. XVI - XVII)
71. Casa Solariega Calle Hernán Crespo (s. XVI)
72. Palacio de los Torrente (s. XVI)
73. Casa del Obispo Canastero (s. XVII)
74. Casa Solariega. Cuesta del Losal (s. XVIII)
75. Puerta del Losal (s. XIV)
76. Huerto del Carmen
77. Iglesia de San Millán (s. XIII - XVI)
78. Calle Valencia
79. Museo Alfarería "Paco Tito"
80. Museo Agrícola
81. Casa Museo Arte Andalusi
82. Sinagoga del Agua
83. Casa de los Granada Venegas

HORARIO DE MUSEOS Y MONUMENTOS

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ÚBEDA (CASA MUDÉJAR)
C/ Cervantes, nº 4. Tel: 953 79 95 32
www.museoarqueologico-ubeda.es/museoarqueologico-ubeda
Horario: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.
Sábados: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h. Domingos y festivos: 9:00 a 14:00 horas.

MUSEO DE ALFARERÍA "PACO TITO" MEMORIA DE LO COTIDIANO.
C/ Calle Valencia, nº 22. Tel: 953 79 95 16
Web: www.paco-tito.com Mail: museograciela@gmail.com
Horario: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.
Sábados: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h. Domingos y festivos: 10:00 a 13:30 h.

PALACIO VÁZQUEZ DE MOLINA (PALACIO DE LAS CADENAS)
Plaza Vázquez de Molina s/n. Tel: 953 79 94 46
Horario: Lunes a Viernes: 9:00 a 15:00 y 17:00 a 21:00 h. Sábados: 9:00 a 14:00 h.

SANTA CAPILLA DEL SALVADOR
C/ Baja del Salvador, s/n. Tel: 609 279 905
www.santacapilladelasalvador.es
Horario: Octubre a Marzo:
Lunes a Sábado: 9:30 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.
Domingos y festivos: 9:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.

ABRIL a MAYO:
Lunes a Sábado: 9:30 a 14:00 y 16:30 a 18:30 h.
Domingos: 11:30 a 14:00 y 16:30 a 18:30 h.

JUNIO a SEPTIEMBRE:
Lunes a Sábado: 9:30 a 14:00 y 17:00 a 19:00 h.
Domingos: 11:30 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h.

MUSEO SAN JUAN DE LA CRUZ
C/ Carmen, nº 13. Tel: 953 79 96 16 Mail: precaricadellam@gmail.com
Horario: Lunes a Viernes: 10:00 a 12:45 h. y 17:00 a 18:45 h.

IGLESIA MAYOR DE SANTA MARÍA DE LOS REALES ALCÁZARES
Plaza Vázquez de Molina, s/n. Tel: 953 79 95 63 www.santamariadelosreales.es
Horario: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h.
Sábados: 10:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h. Domingos: 12:00 a 18:00 h.
Horario de invierno: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.
Sábados: 10:00 a 12:00 y 14:00 a 16:00 h. Domingos: 12:00 a 18:00 h.

HOSPITAL DE SANTIAGO
Avenida C/ Santa Cruz, s/n. Tel: 953 79 98 42 www.ubeda.es mail: turismo@ubeda.es
Horario: Lunes a Viernes: 9:00 a 14:30 y 16:30 a 20:00 h.
Sábados y Domingos: 10:00 a 14:30 y 16:30 a 20:00 h.

PALACIO VELA DE LOS COBOS (Visita previa petición de hora)
Juan Montilla, 2 s/n. Tel: 953 79 79 16 - 953 79 79 27
Visitas: Lunes a Viernes: 12:30 h. y 16:15 h. Domingos: 12:30 h.

IGLESIA DE LA TRINIDAD C/ Trinidad, 2
Horario: Lunes a Viernes: 09:00 a 10:00 h.
Sábados y Domingos: 10:00 a 11:00 y 19:00 a 20:00 h.

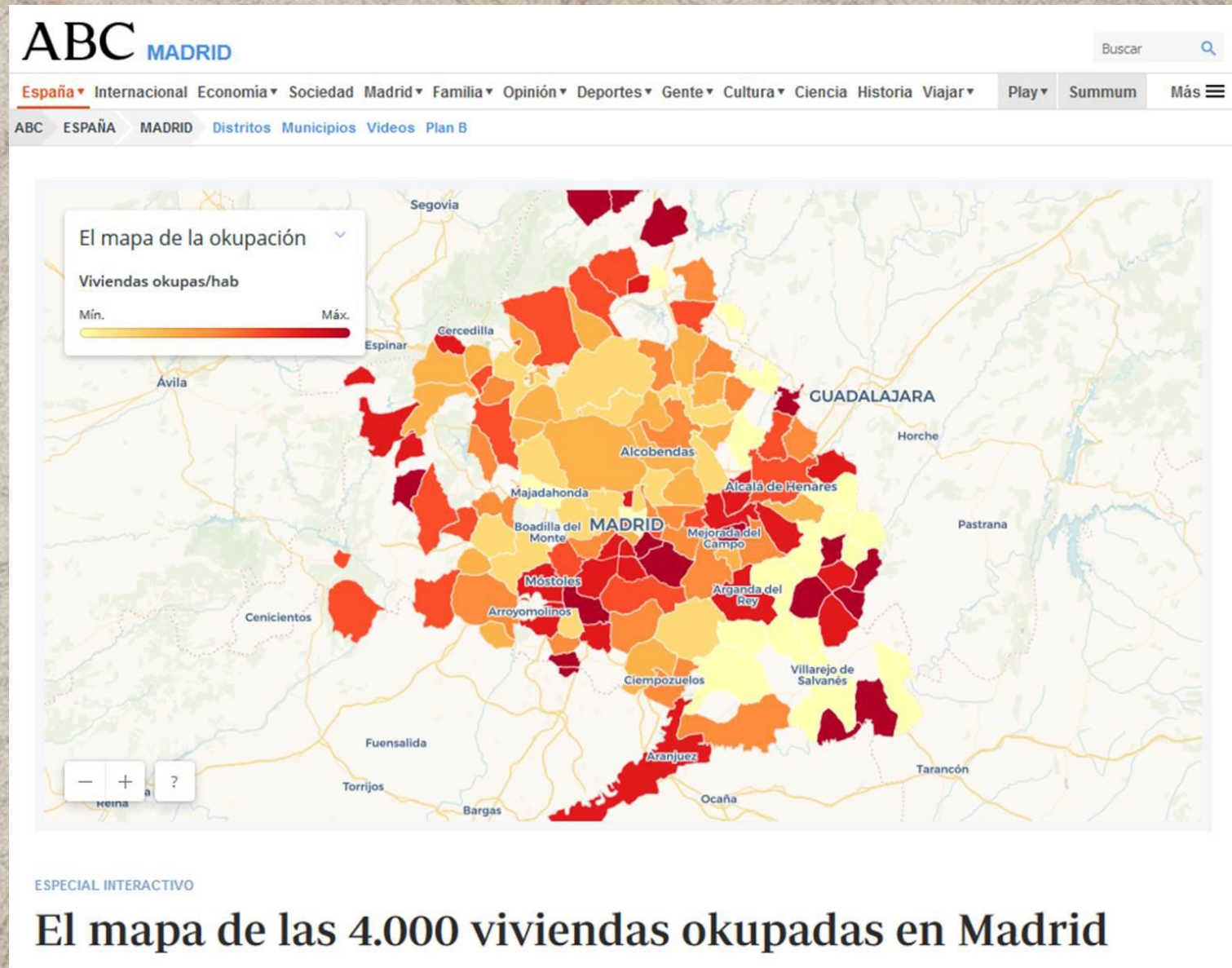
IGLESIA DE SAN NICOLÁS DE BARI C/ San Nicolás, 28
Horario: Lunes a Sábado: 11:00 a 13:00 h. Martes a Viernes: 17:00 a 20:00 h.

IGLESIA DE LA CUEVA Plaza Jesús María, s/n. Tel: 953 79 57 11
Horario: Lunes a Viernes: 09:15 a 15:00 h.

OTROS DATOS DE INTERÉS

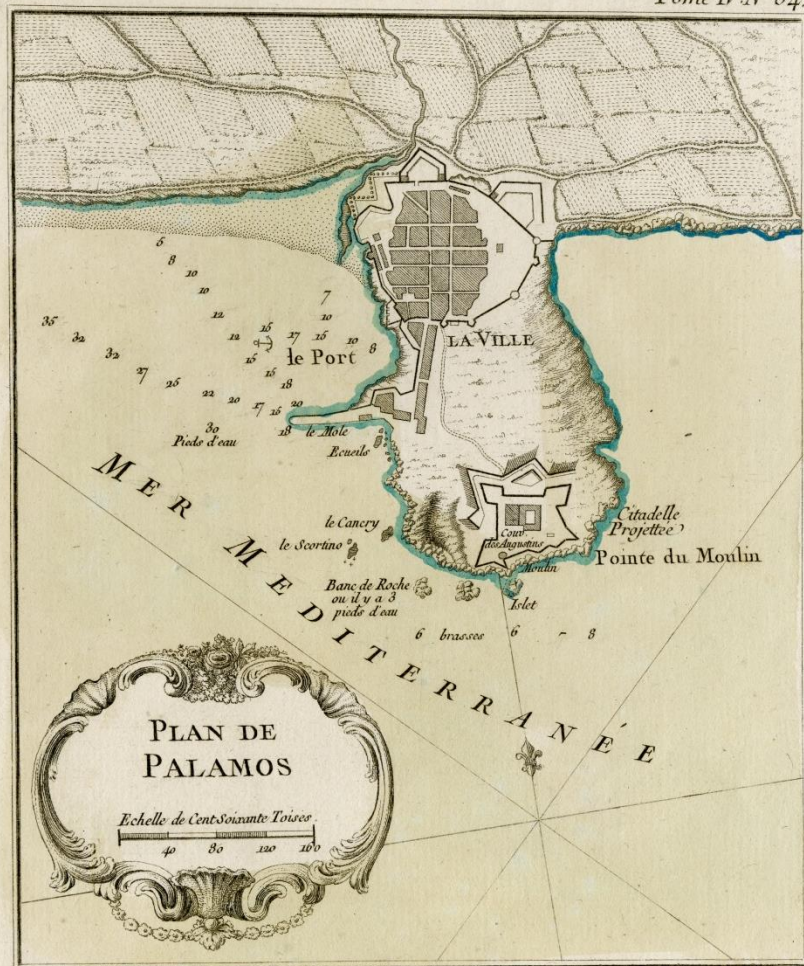
AYUNTAMIENTO DE ÚBEDA Plaza Vázquez de Molina, s/n. Tel: 953 79 94 40
BIBLIOTECA MUNICIPAL Avda. Costa Ray s/n. Tel: 953 79 32 14
CORREOS Y TELÉGRAFOS. Tívoli, 4. Tel: 953 79 00 51
PROTECCIÓN CIVIL C/ Zurbano (junto a los bomberos). Tel: 953 79 90 90 / 0 92
POLICÍA NACIONAL Plaza Vázquez de Molina, s/n. Tel: 112 / 091 / 953 79 61 60
POLICÍA MUNICIPAL C/ Chisclana de la Frontera, s/n. Tel: 953 79 00 23
SERVICIOS SANITARIOS
CENTRO DE SALUD C/ Cueva de la Cueva, s/n. Tel: 953 79 94 00
FARMACIA C/ Juan de la Cruz, s/n. Tel: 953 79 94 00
CASA DE LA CUEVA C/ Cueva de la Cueva, s/n. Tel: 953 79 94 00
OFICINA DE INFORMACIÓN Y TURISMO DE LA JUNTA DE ANDALUCÍA
C/ Plaza de España, s/n. Tel: 953 79 94 00 ext. 5
promocion@ubeda.es / turismo@ubeda.es - www.ubeda.es

L'ofensiva okupa

Els documents cartogràfics com a font d'informació històrica del territori

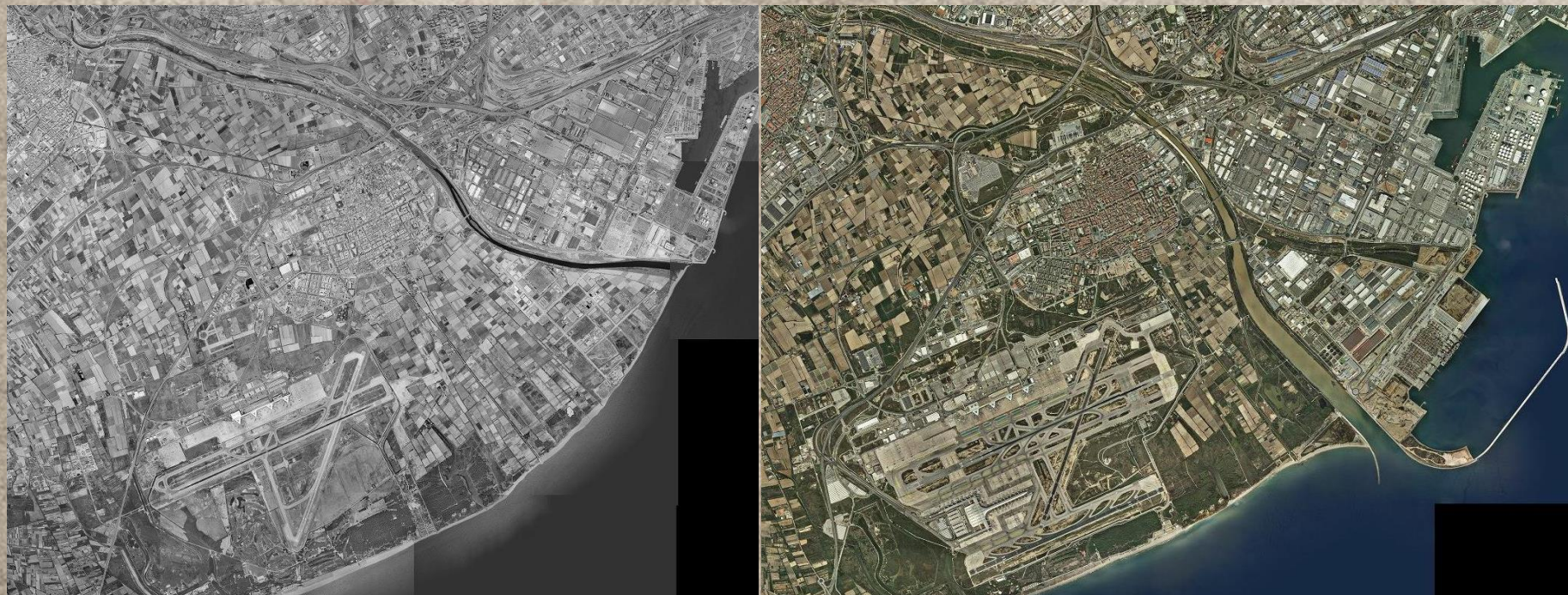
- **Cartografia històrica vs cartografia antiga**
- **Lectures del mapa com a document històric:**
 - **Situació política del moment: autors i tipus de mapa**
 - **Aspectes territorials: evolució urbanística del territori, canvis de divisions administratives**
 - **Canvis d'infraestructures i usos del sòl**

Mapa de l'esquerra: 1764. Mapa de la dreta: 2015

Canvis territorials en documentació del segle passat:

Vissir de l'ICGC: <http://www.icc.cat/vissir/>

Ortofotomapes zona desembocadura del riu Llobregat: esquerra 1994, dreta 2015

Un exemple pràctic: la Col·lecció dels Mapes de la Guerra Civil

La col·lecció: <http://ddd.uab.cat/collection/mapesgce>

L'exposició virtual: <http://ddd.uab.cat/record/71504>

- Origen de la col·lecció
- Mapes que la componen
- Altres col·leccions: [Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya](#), [Instituto Geográfico Nacional - CNIG](#)

Aspectes que podem tractar:

- Desenvolupament tecnològic: Espanya anys 30
 - Mapa nacional 1:50 000 a mig fer (països europeus amb una sèrie “nacional” actualitzada: Gran Bretanya, Itàlia, Alemanya)
 - Escàs material fotogramètric
 - Sèrie completa 1:200 000 sense corbes i obsoleta: Mapa militar itinerario de España. [Full 36 Calatayud](#)
- Situació política: Govern de la II República vs militars
 - Qui i com feia els mapes?
 - Qui els tenia?
 - Ús civil i ús militar. Exemple [full 254 Gósol](#) , [full 489 Molina](#)

- **Qüestions territorials: Catalunya**
 - **Divisions administratives: vegueries**
 - **Canvis toponímics amb el govern republicà**
 - **Exemples: [Mapes de vegueries del 1937](#)**
- **Història militar: desenvolupament del conflicte bèl·lic**
 - **Revolta a l'Àfrica: arribada dels nacionals a la Península. Mapa Michelin de carreteras: [full 49 Granada – Alicante](#)**
 - **Ajuda estrangera al bàndol franquista. Alemanys: [full 900 La Cardenchoa](#) ; italians: [full 84 Espinosa](#)**
 - **Enfrontaments decisius: [Batalla de l'Ebre](#)**
 - **Ús de la fotografia aèria: bombardejos alemanys. [Fotografies Amposta - Cherta](#)**

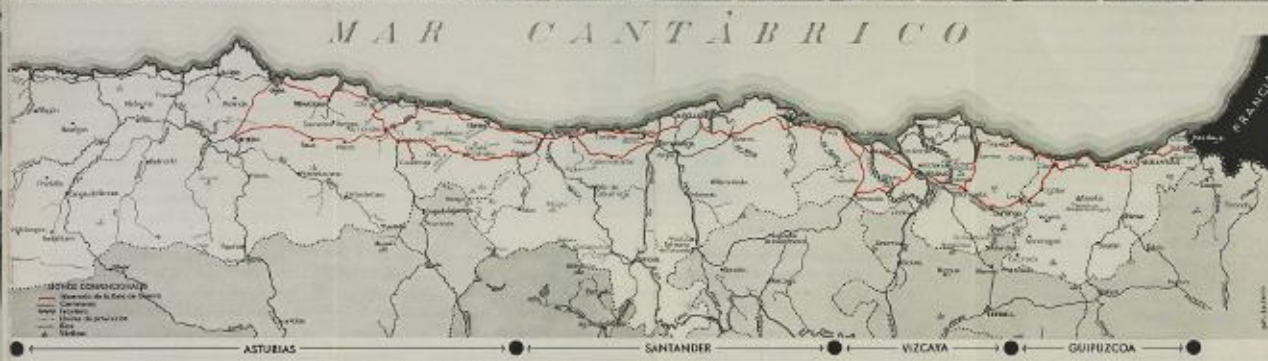
- Turisme de guerra: el mapa com a propaganda. Mapa: juliol 1938

ESPAÑA NACIONAL OS INVITA A VISITAR

la Ruta de la Guerra en el Norte (San Sebastián, Bilbao, Santander, Gijón, Oviedo, el Círculo de Navarra y los puertos, que visitando, se ve apegado a la guerra).

Comprado antes por el mismo la situación y circunstancias en la España Nacional. Para informes en todas las Agencias de Viajes.

VISITAD LAS RUTAS DE LA GUERRA EN ESPAÑA

Ruta nº. 1: El Norte.
Ruta nº. 2: Aragón.
Ruta nº. 3: Madrid.
Ruta nº. 4: Andalucía.

EL SERVICIO NACIONAL DEL TURISMO organiza excursiones que, acompañadas por Guías competentes, se hacen en cualquier día y hora y hospedaje en hoteles de 1ª clase.

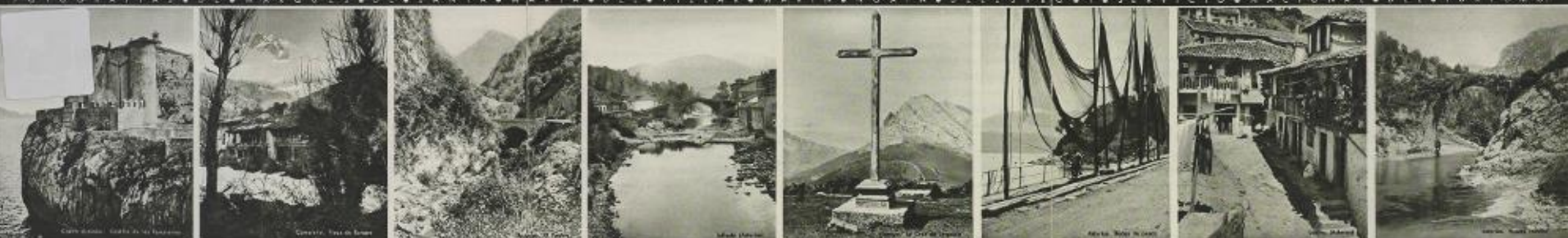
La Ruta nº. 1 quedará abierta al tráfico el 1.º de julio de 1938.

Duración: 9 días.
Precio: 35.— o la equivalente.

INFORMACION EN TODAS LAS AGENCIAS DE VIAJES

FOTOGRAFÍAS DE: MARQUES DE SANTA MARIA DEL VILLAR, MARIN, GARCIA, NOLLE, SPO, T, SERVICIO NACIONAL DEL TURISMO.

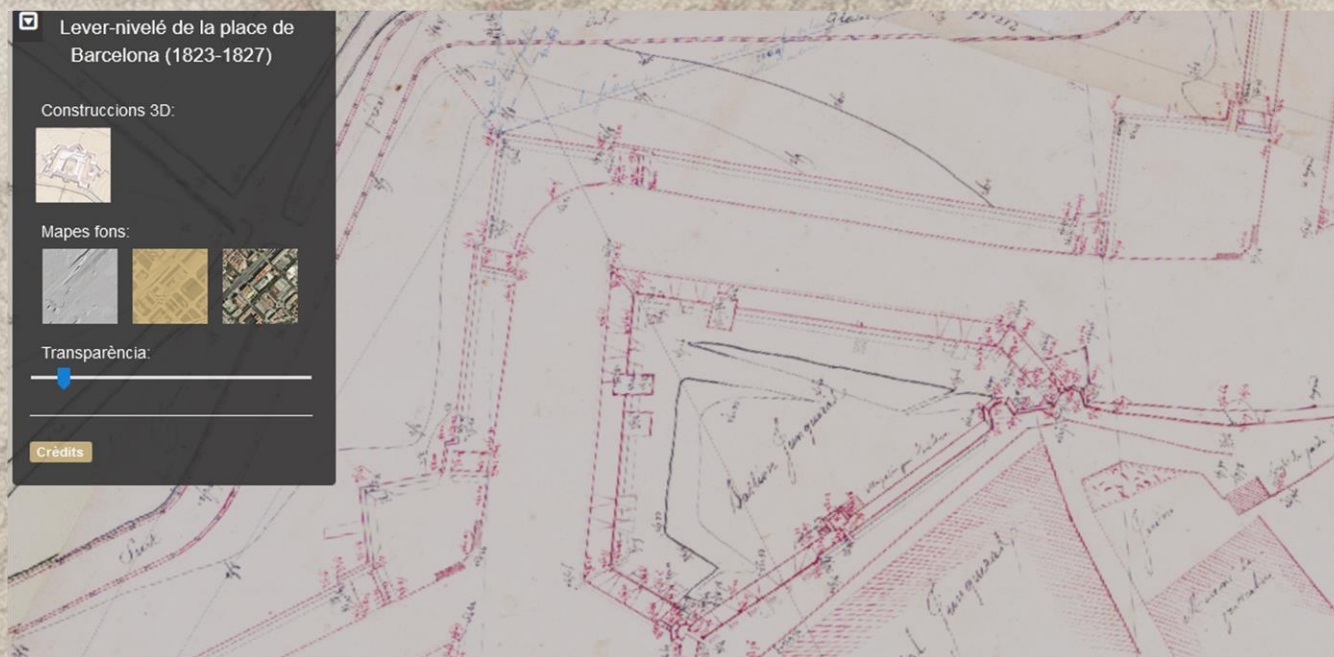

TEXTO Y EDICION DEL SERVICIO NACIONAL DEL TURISMO DEL MINISTERIO DEL INTERIOR, FINANCIER, FIEMPLAS, GRATUITO, VENTA PROHIBIDA.

Un segon exemple pràctic: el Lever-nivelé de la place de Barcelona (1823-1827)

Aplicació allotjada al web de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya: <http://betaserver.icgc.cat/bcn1827/>

Conclusions:

- **El mapa és una més de les fonts d'informació històrica que podem fer servir, tant un mapa individualment com un conjunt de cartografia.**
- **La cartografia antiga és la font primària, la cartografia històrica presenta la informació històrica elaborada.**
- **A partir de la documentació cartogràfica podem tractar diferents aspectes històrics: l'evolució d'un territori (urbanísticament, administrativament); els canvis en les tècniques i la tecnologia; la situació política del moment ...**
- **El mapa també pot ser utilitzat de manera propagandística: per a emfatitzar el poder de qui l'ha realitzat; per a donar una importància no sempre real de certs fets; per a silenciar aquells elements que no interessin ...**

Crèdits de les imatges:

Diapositiva 4: mapa de Ptolomeu extret del blog EsasCosas. “El mapa de Ptolomeo”.
<http://www.esascosas.com/el-mapa-de-ptolomeo/> [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 5: Mapamundi de Sant isidor de Sevilla extret de: Wikipedia. “Mapa de T en O”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Mapa_de_T_en_O [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 6: Mapamundi de Hereford (1300 aprox.) extret de : Wikipedia. “Mapamundi de Hereford”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Mapamundi_de_Hereford
[Consultat el 30-10-2018]

Diapositives 7 i 8: Mapamundi de Mercator (1569) i mapamundi projecció Mercator extrets de: Wikipedia. “Proyección de Mercator”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Mercator [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 9: Mapamundi projecció Gall-Peters extret de: Wikipedia. “Proyección de Peters”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Peters [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 10: imatge de diferents projeccions cartogràfiques extreta de: Wikipedia.
“Proyección de cartográfica”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_cartogr%C3%A1fica [Consultat el 30-10-2018]

Crèdits de les imatges:

Diapositives 12, 13 i 14: mapes del món nord-americà, xinès i australià extrets de: Geografía infinita. “El mapa del mundo es distinto para cada país”.

<https://www.geografiainfinita.com/2014/08/visiones-del-mundo-el-mapamundi-segun-cada-cultura/> [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 15: Mapa satíric de Europa (1877). Frederick Rose. Extret de “Rusia, la (más) mala de la película en los mapas satíricos”. Blog Geografía Infinita

<https://www.geografiainfinita.com/2016/07/rusia-la-mas-mala-de-la-pelicula-en-los-mapas-satiricos/> [Consultat el 17-10-2017]

Diapositiva 16: Imatges comparatives de dos mapes etnogràfics del Touring Club Italiano. Extrets de Cartografia, ideologia i poder (referència completa al registre del catàleg:

https://cataleg.uab.cat/iii/encore/record/C_Rb1944907) [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 17: Mapa turístic d'Úbeda extret del portal de turisme d'Úbeda y Baeza.

<http://ubedaybaezaturismo.com/lugares-de-interes/descargar-planos-centro-historico-de-ubeda-y-baeza/> [Consultat el 17-10-2017]

Diapositiva 18: *Global pattern of the red offensive* extret de “Persuasive Cartography: The PJ Mode Collection”. Cornell University Library. <https://persuasivemaps.library.cornell.edu/>

[Consultat el 2-11-2018]

Crèdits de les imatges:

Diapositiva 19: mapa de vivendes ocupades extret de “El mapa de las 4.000 viviendas okupadas en Madrid”. ABC Madrid, 21/09/2018. https://www.abc.es/espana/madrid/abci-mapa-4000-viviendas-okupadas-madrid-201710290205_noticia.html [Consultat el 2-11-2018]

Diapositiva 21: mapa actual de Palamós i Diapositiva 22: imatges de El Prat de Llobregat extretes de l'aplicatiu Vissir de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. <http://www.icc.cat/vissir3/> [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 26: mapa turístic *Visita las zonas de guerra en España* extret de l'exposició virtual *Visite España : la memoria rescatada*, de la Biblioteca Nacional de España <http://www.bne.es/es/Micrositios/Exposiciones/VisiteEspana/Obras/> [Consultat el 14-10-2016]

La resta d'imatges insertades a la presentació pertanyen al fons de la Cartoteca UAB o incorporen les seves pròpies referències.

Contacte

Si teniu qualsevol dubte podeu contactar amb la Cartoteca a:

Cartoteca@uab.cat o al Servei

Gràcies per la vostra atenció.